

РЕЗЮМЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК/ SUMMARY IN BULGARIAN

Къснохалколитното селище в местността Лъга се намира на около 1 km северно от с. Телиш, община Червен бряг, Плевенска област (фиг. I.1). На 1.2 km южно от него е разположен друг обект от същия период, известен като Телиш-Редутите. В него са представени три строителни хоризонта от халколита и един от т. нар. “преходен” период между каменно-медната и раннобронзовата епохи. Изследователската стратегия при започването на проучванията в Лъга до голяма степен беше предопределена от резултатите от разкопките на селището в Редутите, допълнени с данни от обектите Садовец-Големаново кале и Пипра. Тези данни породиха очакването, че могат да послужат като достатъчно добра основа за изграждането на модел за развитието на поселищния живот в Лъга, но което е още по-важно и за проследяването на движението на хора и идеи в региона. Досега проучванията на праисторически селища в Западна България са описвали предимно изолирани явления, корелирани главно на базата на различни типове находки. Микро-регионът на с. Телиш предлага една коренно различна ситуация, предаваща по-цялостна историческа картина, сравнима с познатата от впечатляващите селищни могили в Южна България. В тази светлина понятия като пространствена организация, промени в планировката на селищата и строителните технологии, продължителността на обитаване, както и причините за напускането им, биха могли да бъдат поставени в една по-широка времева и географска перспектива, разкриваща динамиката на поселищния живот от късната каменно-медна епоха.

Обектът в местността Лъга се намира в края на широко плато, високо 20 m и разположено на 195 m надморска височина (фиг. I.2 и I.3). Обектът в местността Редутите е разположен върху същото плато. На югозапад и североизток платото има вълнист релеф. Носът, на

който е разположено селището в местността Лъга е ограничен от север и юг от деретата на сезонни потоци, а в подножието му протича малка река (т. нар. бара), която сега захранва система от три язовира, известни като язовир Горни Дъбник. Разкопките на селището са разположени на обща площ от 275 m², без да се включват пробните траншеи. Дълбочината на сондажите варира между 0.5-1.2 m. Съобразно стратегията на проучване са подбрани определени ареали, в които археологическият контекст е изследван цялостно и в детайл. Установи се, че мястото е обитавано неколккратно. Най-ранното селище, наречено Лъга 1, датира от началото на късния халколит. Следи от него са намерени само в отделни части от разкопаната площ. В южния край на обекта са регистрирани останки от една сграда, отнасяща се към първи хоризонт. Тя е имала масивна дървена конструкция и стени от плет. Дължината ѝ е 7.6 m, а жилищната площ обхваща 39-40 m². Ориентирана е север-юг. В югоизточния ъгъл беше открита част от каменна настилка, направена от добре сортиран чакъл, съдържащ пясъчник и кафяв кремък със следи от воден транспорт (фиг. II.5). Керамичните съдове от жилището имат тъмна излъскана повърхност. Някои от тях са украсени с графитна украса, както и с червен или жълт пигмент (табло 6:1-7), чрез което видимо се открояват от предимно светлата монохромна керамика, характерна за следващата фаза. Не бе намерено задоволително обяснение за причините за напускането на селището Лъга 1.

Новото селище – Лъга 2 е основано около 4400 г. пр. Хр. (калибрирани дати). Подравняването на терена е предизвикало допълнителни нарушения на деструкциите от предходната фаза. Археологическите разкопки бяха съсредоточени главно върху материалните останки от това селище. Напълно са проучени три жилища. Тяхното разпознаване се оказа лесно, тъй

като това селище е загинало от пожар и червената горяла мазилка ясно очертаваше границите на структурите. В северната част на разкопания терен са открити многобройни парчета варовик, подредени в полукръг или овал. Подобна подредба на камъните явно очертава основите на някаква сграда, дори при липсата на следи от опожарена мазилка.

Сграда 1 до голяма степен припокрива жилището от предишната фаза, като слабото отклонение на изток, дори повтаря ориентацията на по-ранната конструкция (табло 2). Размерите ѝ са 6.50×5.70 m, а обитаемата площ заема 28.3 m². Сграда 2 вероятно може да се приеме за стандартен модел, тъй като частично разкопаното съседно жилище има подобна дължина (табло 1). Външните размери на сграда 2 са 7.4×6.0 m, а обитаемата площ е 34.5 m². Сграда 3 е най-дълга от проучените (табло 1). Нейната дължина е 8.45 m, а ширината в средната част е 5.90 m. Вътрешното пространство обхваща 37.80 m². Жилищата са ориентирани север-юг. С изключение на сграда 1, проучванията сочат, че входът е бил разположен на южната стена, а пещта – на северната.

Западната част на селището не е застроена. По време на фазата Лъга 2, в склоновете на възвишението е изкопан плитък ров с дълбочина 0.8 m. По всяка вероятност съоръжението е трябвало да затрудни движението по склона, което вероятно е служело за защита на домашни животни, заградени на 500 - 550 m² необитавана територия. Чрез опробване с ръчни сонди бе установено, че жилищата от Лъга 2 са заемали територия от 50×55 m, като общата площ на селището, заедно с изгорелите жилищни деструкции, е достигала 1900 m² (фиг. II.1).

Селището Лъга 2 е изоставено след пожар. Съпоставянето на датите, получени чрез C-14 и АМТ изследвания от Редутите и Лъга предполага, че скоро след напускането на селището Лъга 2 е построено ново селище на Редутите – Редутите II. Изоставянето на обекта в местността Лъга е продължило до около 4000 г. пр. Хр. През това време южната му част е превърната в некропол. Непосредствено до

жилищата бяха разкрити седем гроба, в единият, от които бяха намерени останки от два индивида.

Изглежда разкопаният ареал попада в покрайнините на селище от Ранната Бронзова епоха, разположено по-високо на платото. Неговите деструкции частично застъпват източната граница на селището Лъга 2, както бе установено чрез опробвания с ръчна сонда. От този период са открити множество керамични фрагменти на повърхността, а находките от една яма със сигурност се отнасят към раннобронзовата култура Орля-Садовец. Друга яма, пресичаща сграда 3, съдържа характерни съдове за култура Басараби от Ранно-желязната епоха. Тази яма се датира около 875 г. пр. Хр. Откриха се и единични находки от Късната античност.

Находките, открити при разкопките на Лъга са подложени на редица специализирани изследвания. Проучването на керамиката (гл. IV и V), показва изключително разнообразие при нейното производство и поставя под въпрос съществуващата хронология, тъй като керамични комплекси, традиционно свързвани с различни фази на каменно-медната епоха, бяха откривани заедно в едновременно съществуващи жилища. Изучаването на находките от кремък (гл. VII), показва експлоатацията на суровини, произхождащи както от местни, така и от сравнително отдалечени находища. Същото важи и за немалобройните каменни оръдия (гл. VIII), които изглежда са били също толкова важни, колкото тези от кремък и кост. Находките от обработена кост (гл. IX), представят цял спектър от дейности, отразяващи приложението на този материал за удовлетворяването, както на ежедневни нужди, така и на духовни потребности. Особено важно за разбирането на динамиката на древното стопанство е изследването на животинските кости (гл. X). То показва, че ролята на отглеждането на дребен и на едър рогат добитък постепенно прераства от дейност с второстепенно значение за прехраната, до отрасъл с напълно самостоятелно значение.

Translation Petar Zidarov